

ԳՐԱԿԱՆ

Լ Ա Ս Ա Ր Թ Ր Ն

ՍՈԿՐԱՏԻ ՄԱՀԸ

(Շար. Սիոն, րի 12 էջ 362)

- Ջեղ՝ զբաւր հեծիւն մը պիւքներու, քեանակի,
 Թովուն վրայ կը խառնուի նաւագներու երգերուն,
 625 Խօսելու միջոցին՝ եղբրական հասկըլան մ՝
 Իր ձայնին կ'ընկերանար այդ փակ տեղոյն սեմին վրայ,
 Աւա՛ղ, Մուրշիկն էր ան՝ որ ամուսինը կ'ուզէր.
 Հրածեօսի ժամերո՛ւն մեր մէջ եկած էր իննն ալ.
 Մտքին մոլորումէն՝ շուար զընացք մ'էր առած.
 630 Եւ իր ըստոբաբ յօդիկն ծալքէն անբաժան
 Զայդ տղաներն՝ իր փոքրէն՝ բոպիկ ոտով փախելով՝
 Դանդաղակօս կը հետեւին անոր հապնեալ ընթացքին.
 Իննն երկայն վարսերով կը սրբէր իր արցունքներն,
 Այլ անոնց հետք խորունկ անոր հրմայն էր եղծած,
 635 Ու մահն իր դալուկն էր տարածած դէմքին վրայ.
 Գոցցես՝ անցած ասեն՝ տառապանքի վիճակ անգոր
 Անկարող ըստանելու Սոկրատի մեծ հոգիին՝
 Անտա՛ւրք քրած էր կիսն ու խընայած այր մարդուն:
 Համակուած սարսափով ու սիրով, երբ տեսաւ զայն՝
 640 Լացա՛ւ անոր վրայ խանդաղանքով մը պատկառ.
 Այսպէս՝ Կիւքերունայն լացած դիմին տօնի օրն,
 Արատաւոր պագճունին Ադոնիսի մարմնին վրայ՝
 Աստղիկի դիցական կըսկիծներուն զգայակից՝
 Գորովի արցունքներով կը տաքցընէ կընեայ վէմն,
 645 Ու մօնջ բերնովը զայն կը շօշափէ յարգալիր,
 Ողբացած գեղեցիկ աստուածն այդպէս պաշտելով:
 Սոկրատ իր երկու զակները գի՛րկն առնելով՝
 Համբուրե՛ց բաց այսր կնոջն ու ցա՛ծ անոր խօսեցաւ.
 Արցն'նք մը տեսանք, ու այն վերջինը եղաւ,
 650 Որ կուպի՛ն մէջ գլորեցաւ քարքիչներէն վայրահակ:
 Յետոյ՝ կըթոս բազկով զղաքը դից ձօնելով.

641. Կիւքերունին՝ Աստղիկ դիցունին է՝ որ կը պաշտէր Կիւքերա կղզին մէջ (այժմ Զէրիկո):

642. Ադոնիս աստուածը կը խորհրդանշէ ամառուան ու ձմեռուան պարբերական դարձը: Ամէն տարի կը կատարուէ իր տօնը. չորս օր իր մահը կ'ողբային, եւ չորս օր կ'ուրախանային անոր վերակենցաղումը հրաշակելով:

«Ես հոս հա՛յրն եղայ իրենց, դուք իրենց հա՛յրն երկնից մէջ,
Ես կ'մեռնիմ, բայց դուք կ'ապրիմ, դուք հրակեցե՛ք իրենց վրայ,
Զիրենք, ո՛վ բարի դիմե, ձեր խընամբին կը յանձնեմ:»

- 655 Սակայն քո՛յնը արդէն երակներուն մէջ փալած՝
Կ'արգիլէր հոսանքը անոր սառած արիւնին.
Յայննապէս դէպի սրէսն, ինչպէս վըսակ մը ցամփած,
Կեանքն ու ջերմութիւնը կ'ելլէին ֆայլ առ ֆայլ:
Բրտացած իր անդամներն ալ ուժասպառ՝ զուեարած՝
- 660 Պարոտեան մարմարին դեղնութիւնը կ'առնէին.
Իզո՛ւր Փեղոն հակած՝ անոր ոտներն կը զըրկէր,
Ու կ'ուզէր իր ծախ շունչովն աղ ջրութիւնը մեղմել՝
Մահներն ու սակ կը պաղէր անոր հակասն՝ ոտն ու ձեռք,
Իր հոգին ու ձայնը լոկ կը մընային մեզի մօտ.
- 665 Նրման սուրբ այն վէմին ուսկից ելաւ Գաղատէ,
Երբ հոգի մը անմահ, Ոլիմպոսէն փոխ առնուած,
Խցնելով մարմարին վրա՛յ սիրահարի մը ձայնով՝
Նախընծայ ըզգացումով մ'անոր սրտին կուսայ ճոճի.
Եւ երբ բիրը կը բանայ օրումն լոյսին նորածագ՝
- 670 Նէ ալ եւս մարմար մը չէ, եւ կին մ'ալ չէ տակաւին:

- Արդեօ՛ք մահուան մեծ վայելչութիւնն էր դժգոյն,
Թէ ոչ՝ անմահութեան նառազայրո՛ւմը նախկին.
Բայց հակասն իր լուսափայլ՝ գեղեցկութեամբ մը վըսեմ
Կը շողար, ինչպէս ա՛յլը Դիդիմի բարձանց վրայ.
- 675 Մեր աչքերն՝ որ անձկաւ կը զիսէին իր հրածեսն՝
Առ անի կը դարձնէին՝ դիմ մը Տեսնել կարծելով,
Աչքն երբեմն երկինք յառած՝ ան կ'երագէր անըքուկ,
Յետո՛յ՝ սուրբ իր խօսքին քառալելով ալիքներն՝
Ինչպէս մա՛րդ մը արեքցած անուշ հոյզէն խաղողի՝
- 680 Կտրելով հարիւր անգամ քելն իր անվերջ հառերուն,
Կամ իբրեւ Ուրվէո՛ւս մութ յարկերու մէջ քալառ՝
Հասկըլեալ բառերով ըսուերներուն կը խօսէր.
«Կորացե՛ք, կ'ըսէր ան, ակաղեմեան նոնիներ,
Կորացե՛ք ու լացե՛ք, պիտի չտեսնե՛ք զինքն ալ եւս,
- 685 Թող կոհակը կոծելով Պիւրեանի մարմարը՝
Անձակէ իր փրփուրին նէս աղաղակ մ'ողբագին,
Աստուածները կանչեցին զինքը, միքէ չէ՛ք գիտէր...
Սակա՛յն իր սրգաւոր բարեկամներն ո՛ւր կ'երթան,
Անա՛ Պղատն, Կեքիս, իր զաւակներն, իր կինը.

674. Դիդիմ, կղզի մըն է Սիկիլիայ ծովուն մէջ. 683. Ակաղեմեան, Արեւի Քողմայի մի, որուն պարտէզին մէջ Պղատն կը դառնաժուէր. 684. Ակաղեմիա կոչուեցաւ նոյն փոխաբանական զգացքը.
691. Փեքոս, արեւն է ըստ դիցաբանութեան:

- 690 Սիրելի իր Փեղոնն՝ հոգեզաւակն արդարեւ,
Կ'երբան գաղսագողի՝ լոյսերուն սակ Փերոսի՝
Հեռու նայուածքներէ՝ լալու շիրմի մը վրայ.
Եւ հակած իմ սափորիս՝ անոնք կարծես կ'ըստպատեն
Որ իրենց սիրած ձայնն՝ անխնէս դուրս գայ դարձեալ.
- 695 Այս՝ պիտի խօսիմ, բարեկամներ, ինչպէս երբ
Անկողնիս վրայ խօնարհած՝ կը տեսնայիք իմ ձայնիս...
Ժամանակն ի՜նչ հեռու է, բացակայում մը շա՛տ կարն
Անոնց ու իմ միջեւ ի՜նչ խրտրոց մը դրա՛ւ, մե՛ծ դիւ,
Դուք որ հետքը հայերուն ա՛յնքան հեռուն կը փնտձէք,
700 Վեր առէք աչքերնիդ, տեսէ՛ք... բայց չե՛ն լսեր զիս.
Ինչո՞ւ է այս սուգն, ինչո՞ւ արցունքներով կ'ողորուիս,
Մուրսիկ, գէ՛ր խղնայէ երկար խարտեաւ հիւսկերուդ,
Արցունքներդ սրբած՝ աչքերդ ինձի դարձուր դուն.
Մուրսիկ, Պղատն, Կերիս, ա՛հ, ամէնիդ, երէ գիտնայի՛ք...
- 705 Լըռեցէ՛ք, պատգամներ. Սրահի ձայներ, դաղբեցէ՛ք,
Խոյս տրէ՛ք վաղեմի իմաստութեան սին լոյսեր,
Սուս ու կեղծ շողիւնով զունագեղում աւալեր, զ՛ն,
Յըրուեցէ՛ք, անհետացէ՛ք համարտութեան առջեւէն,
Անհառ զուգութենէ մընդհուպ պիտի ծագի Ան,
710 Սպասեցէ՛ք... մէկ, երկո՛ւ, երեք կամ չորս դարեր ալ,
Եւ իր ցոլքն աստուածային՝ անապատէ արձակում՝
Անանց փառակումով պիտի լեցնէ՝ տիեզերքն.
Ու դուք, Աստուծոյ դէ՛մքը փոխարկող ըստերներ,
Խաբուսիկ ցընորներ, որ անոր տեղ կը պաշտօնիք,
715 Դուք միակ՝ արիւնէ դիւ, ողջ ու մեռոտ աստուածներ,
Սրբբացած մոլորիւններ բազիններու վրայ պիղծ,
Ոսկերեւ Հերմէս, եւ դու Կիւրերայի դիցունի,
Չոր զո՛ղն ու շնացողը կը պաշտեն անպատիւ,
Դուք ամէնքդ՝ փոքր ու մեծ՝ Արամազդի զարմ ու հետ,
720 Որ ջուրէ՛րն՝ օդն ու երկիր կ'ապականէ բնակութեամբ,
Սպասեցէ՛ք ի՛նչ մըն ալ, ու վեհաշուք երամնիդ՝
Կործանում առ Ոլիմպոսի պատահներովն քաւաղվոր՝
Տեղ պիտի՛ տայ սուրբ՝ միակ՝ տիեզերական Աստուծոյն,

705. Սրահ կը կոչուէր Սոյիկեան Չեննի փիլիսոփային դպրոցը: 724. Այս էլ հետեւեալ մարգարէաւունչ տո-
ղերուն Սոկրատէ Փեղոնի Սոկրատէ չէ՛ր՝ սպանովապէս. բանաստեղծն է որ այդ զուգակուր թանկ կուտայ իմաստունին:
—Փանի մը ամիսներ առաջ՝ ուրիշ երբոց մը, Charles Foix անուն ժամանակի բժիշկը, իր Պրա-
միքտոս դրամատիկ գրութիւն մէջ գրեթէ համիմաստ հոգեբանական փոխառութիւն մը փոխ կուտար իր դիւցազնին,
որ ստատափառ աստուածներուն մօտալոյս անկումը կը մարգարէանայ ու կ'աւետէ զայուսքը աղկաղկ ու մեռի
տղու մը՝ որ պիտի իւլէ աշխարհի... Ան որ զայու էր՝ եկաւ հաստա: Բերդենէմի մէջ Թադատը Մագերուն
ուղտապաններ կը խայտարեմ այն խաղաղութիւնը որ պիտի յաջորդէ հին ժամանակներու անկասար իրձերուն:
Ոլիմպոս կը փլչի զարհուրելի կործանումով մը, իր ներքեւ քաղելով աստուածները: Այդ աւերակներուն վրայ կը
կանգնի Խաչը՝ բա՛ւր ու մեհաւոր...:

- Իմ պաշտած Աստուծոյս, եւ որ սեղան չունի բնաւ :
- 725 Պարզրւած ի՛նչ գաղտնիքներ, ծայրածաւալ ի՛նչ դաշներդ...
Ուրեմն ո՞վ էիր սակայն, խորհրդաւոր դու Ոգի,
Դու որ միշտ փողարկելով երեսըդ ի՛մ աչներէս,
Ձիս ձայնովըդ տարիր դէպի դուռներն երկինքին,
Դու որ ինձ ընկերացած՝ հաւասարիմ զերդ քոչուն՝
- 730 Դեռ նակասքս կը զրգուես անուշ սիւնովը քելիդ,
Այդ վեհ օրեւանին մէջ՝ Ապողո՞ն մ'ես արդեօք,
Կամ Հերմէս մը գեղանի Սիրոյ կողմէն ղրկւած,
Ի՛նչ ունիս ձեռքիդ մէջ, նե՛ս, քարոզա՞կ կամ քնա՞ք,
Կամ միքէ, պատասխանէ՛, չե՞ս պարզ խորհուրդ մը միայն.
- 735 Ա՛ն, եկուր, ո՞վ որ ալ ես, ոգի, աստուած, կամ քէ մարդ
Իմ յաւերժ մնալ բարովս ընդունելէ իսկ առաջ՝
Թող տուր ինձ որ յայտնեմ, եւ քոյլ տուր որ դաւանիմ
Բարեկամն այն՝ որ սիրեց զիս երբ չէի ծրնած դեռ :
Իցի՛ւ կարեմայի՛ հասած ասեմ նամբոս ծայրն՝
- 740 Օրհնե՛ւ առաջնորդս ու լալ անոր ձեռքին վրայ :
Դեռ ըզբեզ վարագուրող փաղուն ֆողէն դո՛ւրս եկուր,
Մօտեցի՛ր... ի՛նչ կը տեսնեմ. ա՛ն, իմ պաշտած Բանն ես դուն,
Հառազայք յաւեսակից, ի՞րօք ըզբե՞զ կը տեսնեմ :
Ըսողուէ, ապա քէ ոչ՝ երկրորդ անգամ կը մեռնիմ :
- 745 Երանի՛ որ պիտի ծնին այդ սրբանուէր երկրին մէջ,
Ձոր Կարմիր ծովուն կոնա՛կը յարգանքով կը պազնէ.
Իրենց ջինջ հորիզոնին վրայ անոնք պի՛ տեսնեն
Առաջին անգամ Բանին առաւօտեան ասդին ելլն :
Աչներնիդ, բարեկամներ, դէպ արեւելք դարձուցէ՛ք,
- 750 Պիտի գայ նըմաւորսրիսն ոսկից որ լոյսը կուգայ.
Բայց ո՞վ գայն պիտի բերէ... դուն ես, ո՞վ Բան մարդացած,
Դուն՝ զոր ես նմարեցի մէջէն ա՛յնքան դարեհու,
Դուն՝ որուն լոյսը կուգայ՝ ապագայէն ցոյացուած՝
Կեանքի կասարին վրայ լուսաւորել զիս կանխաւ :
- 755 Կուգա՛ս, ու կ'ապրիս, կ'մեռնիս մահով մ'արժանի,
Ձի ամէն նմաւորսրեան մահն է միայն մրցանակ.
Բայց եւ ձայնդ օրհասական տաւերին լրսելի
Խմինիս պէս գոնէ պիտի չկուրչի ընդունայն,
Երկինքէն եկած ձայնն ա՛լ հոն պիտի չըղաւնայ :
- 760 Թըմրած տիեզերքն ունկընդդէմով ֆայլ կ'առնէ,
Երկրին կը յայտնուի նակասագրին առեղծուածն :

(Շարունակելի)

Ե. Ե. Դ.

